NEDERLANDSCHE STEMMEN

OVER

GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.

2 Cor. IV: 13.

HET LIJDEN.

(Vervolg van bladz 116).

III. Het lijden van den beloofden verlosser, van den beginne voorzegd en voorgebeeld. Het Woord van God is uit zijnen aart prophetisch. Dit toonden wij vroeger in eenige bijzonderheden aan (1); en hoe van dat prophetifche het leven en het middelpunt, waar alles van uitgaat, waar alles zich in ontmoet en wedervindt, de belofte van den CHRISTUS is, Zijne komst in de wereld, Zijn lijden, Zijne heerlijkheid, Zijne wederkomst. Wij fpreken thands meer bepaaldelijk van de prophecyen en vooraffchaduwingen van het *lijden;* dat lijden, van hetwelk de Heere zelve voor- en bij- en na deszelfs volbrenging zoo herhaald en nadruklijk getuigde, dat het *voorzegd* was. Als Hij op den berg de drie Apostelen zijne heerlijkheid liet aanfchouwen, zoo zeiden *die twee mannen die aldaar met Hem fpraken* (Mofes en Elia) *zijnen uitgang die hij te Jerufalem volbrengen zoude* (2); en kort daarop verklaarde Hij zelve het zijnen discipelen nader: *daar is gefchreven van den Zoon des menfchen, dat Hij veel lijden zal en veracht worden* (3). En in den nacht des verraads, aan den tafel des Avondmaals: *De Zone des menfchen gaat henen, gelijk van Hem gefchreven is* (4); en in den hof van Gethfemané als Hij zijne discipelen den wederftand verbiedt: *of meent gij dat ik mijnen Vader niet kan bidden, en Hij zal mij meer als twaalf legioenen Engelen bijzetten? Hoe zouden dan de Schriften vervuld worden, die zeggen dat het alzoo gefchieden moet?* en tot de fcharen, die

(1) Dl. I, Nr. 12.
(2) Luc. IX. v. 31.
(3) Marc. IX. v. 12.
(4) Matth. XXVI. v. 24. bij Luc. XXII. v. 22. *gelijk befloten is.*

daar kwamen om Hem te vangen: *Dit alles is gefchied opdat de Schriften zouden vervuld worden* (1); en na zijne opftanding tot de wandelaren naar Emmaus: *En moest de Christus niet deze dingen lijden, en (alzoo) in zijne heerlijkheid ingaan?* En op den avond van dien dag der dagen tot de vergaderde discipelen: *Dit zijn de woorden, die ik tot u fprak, als ik nog met u was, (namelijk) dat het alles moest vervuld worden, wat van mij gefchreven is in de wet van Mofes, en de Propheten en de Pfalmen. En Hij opende haar verftand op dat zij de Schriften verftonden, en Hij zeide tot haar: Alzoo is er gefchreven, en alzoo moest de Christus lijden, en van den dooden opftaan ten derden dage* (2).

Wij zullen ons hier niet ophouden met de wederlegging van dat even onheilige als onhoudbare ftelfel van *accommodatie*, waarmede men vooral in onze dagen alle kracht van prophecy uit de Schrift heeft pogen weg te redeneeren. Daaromtrent hebben wij elders eenige wenken gegeven (3). Wij willen hier liever op het gepropheteerde lijden des Zoons Gods, door vergelijking van de aanduidingen en voorzeggingen van het Oude Testament met de verhalen en bijzonderheden der Evangeliën, de befchouwing des geloofs trachten te bepalen. Hiertoe biedt al dadelijk dat heerlijke Hoofdftuk LIII van den Propheet Jefaia zich onzer aandacht van zelve aan. De enkele lezing van deze Godfpraak, zoo wel als van die, welke in den twee-en-twintigften Pfalm vervat is, ftelt ons op het onmiskenbaarst dien grooten fchuld- en ftraf- overnemenden Goël Jefus Christus voor, eerst in zijn diep, in zijn voorbeeldeloos, in zijn met geen ander vergelijkbaar lijden; daarna in zijne heerlijkheid en in zijnen

(1) Matth. XXVI. v. 53—56.
(2) Luc. XXIV. vs 26, 27, 44—46.
(3) Dl. I, Nr. 10.

zegepraal. Doch dat lijden, waarvan het eeuwig heil van zondaren, de behoudenis en heerlijkheid zijner uitverkorene Gemeente afhing en de vrucht was, wordt aan beide de plaatſen, die wij hier als een meer bijzonder voorbeeld van lijdensprophecy voor oogen hebben, niet in het algemeen ſlechts, en in groote trekken voorgeſteld. Met de Evangelie-getuigeniſſen des Nieuwen Testaments vergeleken, brengen ook zij ons den lijdenden Zaligmaker als *geſchilderd voor oogen* (1): zijne geboorte uit het vernederd en ongeacht geworden Davidshuis (Jeſ. LIII. v. 1); zijne uitwendige geringheid en onaanzienlijkheid in de oogen der wereld (v. 2); zijne verachting, en verwerping, en verguizing, ja verloochening door eigen vrienden en discipelen (v. 3); zijn zoenlijden, zijn op zich laden van *onze* krankheden, *onze* ongerechtigheid (*in zijn lichaam*, zegt Petrus (2) *aan het hout*); zijne, naar het uitwendige, van God ondervondene vernedering (v. 4 en 6); zijne in waarheid geledene *verwonding*, verbrijzeling, geeſſeling door menſchen, *ſtraffe* (die ons den vrede moest aanbrengen) van God (v. 5); zijn *zwijgen als een lam*, onder de mishandelingen in de Hoogepriesterlijke zaal, de ondervragingen van Pilatus, de beſpotting van Herodes, de doorboring, de lasteringen, de duisternis, de verlating aan het kruis (v. 7); zijne verhooring *uit de angst*, zijne *wegneming uit het gericht*, zijn dood met de overtreders en godloozen (v. 9 en 12); zijne begrafenis *bij den rijken* (v. 9); en daarop zijn triumf en koninkrijk in kracht, *de zonden van velen door hem gedragen zijnde* (v. 10—12). En in nog meerder bijzonderheden treedt de prophetiſche Zanger van den twee-en-twintigſten Pſalm; die Pſalm, waarvan reeds de eerſte aanhef (v. 1) Christus voorſtelt in zijne laatſte en hoogſte lijdensangst: *mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten?* en (in de vijf volgende verzen) de ontwikkeling der vastigheid van dit *mijn God, mijn God!* (daar het gevoel der Vaderlijke liefelijkheid verre van Hem geweken was), in de beloftenisſen aan die vaderen geſchied, uit welke Hij was *naar den vleeſche, die God is boven allen te prijzen in der eeuwigheid* (Rom. IX. v. 5). Zien wij Hem verder niet aldaar (v. 7^a) in de diepte der verſmaadheid, naakt uitgerekt aan een vloekhout, een *worm, en geen man? een ſmaad van menſchen, en veracht van den volke* (v. 7^b), aan dat kruis, daar *allen die Hem zien, Hem beſpotten, de lippen uitſteken, hunne hoofden ſchudden*, (v. 8), en de Overſte des volks, lasterende, het woord van den Pſalm (v. 9) ten volle uitdrukken (Matth. XXVI. v. 41—43): *Hij heeft het op den* HEERE *gewenteld, dat Hij hem nu uithelpe, dat Hij hem redde indien Hij lust aan hem heeft!* Zijn het niet *varren, ſterke ſtieren van Baſan die hem omringen* (v. 13), alle die Overpriesters, die dienaren, die ſcharen, die Pharizeën, die hem *heftig beſchuldigen* (1) bij Pilatus en Herodes, die Hem met mishandelingen overladen in de zaal en in het rechthuis? die *hunnen mond tegen Hem opſperren*, uitroepende met eene woede als *verſcheurende en brullende leeuwen* (v. 14) het: *Kruist hem, kruist hem! zijn bloed kome over ons en over onze kinderen!* en als Hij daar ten toon en vloek hangt voor onze zonden: *Ha! gij die den tempel afbreekt, en in drie dagen opbouwt, komt af van het kruis, en behoud uzelven!* (Marc. XV. v. 29)? Werd Hij niet *uitgeſtort als water* (v. 15)? *zijne kracht niet verdroogd als een potſcherf, zoodat zijne tong aan zijn gehemelte kleefde* (v. 16), als Hij uitriep in de laatſte ure: *Mij dorst!* (Joh. XIX. v. 28)? *Hadden niet honden hem omſingeld, de vergadering der boozen hem omgeven* (v. 17^a)? *Hadden zij niet zijne handen en zijne voeten doorgraven* (v. 17^b)? *Zijn zijne kleederen niet onder hen verdeeld, en het lot geworpen over zijn gewaad* (v. 19. Joh. XIX. v. 23 en 24)? Maar als alles *volbracht* was, dat tot het daarſtellen des verzoenoffers noodig was, zoo was ook het gebed dat toen verhoord werd, te voren gepropheteerd (in datzelfde lied, v. 20—22): *Maar gij,* HEERE! *weest niet verre; mijne ſterkte, haast u tot mijne hulpe. Red mijne ziel van het zwaard, mijne eenzame van het geweld des honds. Verlost mij uit des leeuwen muil* (dood en graf), *en verhoort mij van de hoornen der eenhoornen* (het vereenigd geweld van Joden en Heidenen, krijgsknechten en Pharizeën, en alle de vijanden)! En hoe letterlijk eindelijk wordt hetgeen geſchreven ſtaat (v. 23): *Zoo zal ik Uwen naam mijnen broederen vertellen, in het midden der gemeente zal ik u prijzen*, in dat woord vervuld van Jeſus na zijne opſtanding aan Maria Magdalena: *Gaat henen tot mijne* BROEDERS *en zegt hun: Ik vare op tot mijnen Vader, en ulieder Vader, en tot mijnen God, en ulieder God* (2); en op den avond van dienzelfden dag: *Jeſus kwam en ſtond in* HET MIDDEN *en zeide tot hen: Vrede zij ulieden!* (Joh. XX. v. 19).

Doch het zijn niet ſlechts deze beide hoofd-prophecyen van David en Jeſaia, die den lijdenden Goël in het vergezicht aan Israël voor oogen brachten; geheel de Schrift is als bezaaid met voorzeggingen, met aanduidingen, met voorafbeeldingen van dat *lijden dat op Christus komen moest* (1 Pet. I. v. 11). Is het niet de Meſſias, die door den mond Davids in de bedoeling des Heiligen Geestes ſpreekt (3), als wij in den een-en-veertigſten

(1) Gal. III. v. 1. Men vergelijke voorts VITRINGA, *Observ. Sacr.* Lib. II. cap. 9: *in quo ex Vaticiniis Veteris Testamenti notatu dignissimis demonſtratur, ſupplicium* CRUCIS, *a Christo Jeſu ferendum, in iis clarè et perſpicuè esſe praedictum ſignificantisſimis vocibus et phraſibus quales* חלל, הקיף, כור, *aliis; quarum genuina notatio in lucem producitur, variisque exemplis confirmatur.*

(2) 1 Pet. II. v. 24.

(1) Luc. XXIII. v. 10.

(2) Joh. XX. v. 17. Matth. XXVIII. v. 10. Het is van belang, op te merken, dat Jeſus niet dan *na zijne opſtanding*, en als Hij zoude henen gaan van de aarde, zijne discipelen met den naam van *broederen* aanduidt. Verg. Heb. II. v. 11, 12. *Hij ſchaamt zich niet hen broederen te noemen.* Hieruit volgt geenszins dat men, behoudens den betamenden eerbied, den Heere Jeſus (gelijk vaak in welmeenendheid, maar buiten het gezag der Schrift geſchiedt) *onzen broeder* kan heeten. God noemt Abraham ook wel *zijnen vriend*; maar zoude Abraham dezen titel hebben durven gebruiken van zijne zijde? O, dat er op de tederheden der ſchriftuurlijke uitdrukking meer gelet werd, ook onder rechtzinnigen in de leer der waarheid! Doch de opmerking daarvan wordt niet geoefend door het gebruik alleen van menſchelijke ſchriften, maar door het onderzoek van Gods Woord.

(3) Hand. der Apost. I. v. 16.

Pſalm lezen: van *den man zijnes vredes*, DIE ZIJN BROOD AT, *en grootelijks de verzenen tegen hem verhief?* Is Hij het niet, die daar roept in den negen-en-zestigſten Pſalm: *Verlost mij, o God! want de wateren zijn gekomen tot aan de ziele. — Ik ben vermoeid van mijn roepen, mijn keel is ontſtoken, mijne oogen zijn bezweken, daar ik ben hopende op mijnen God. — Die mij zonder oorzaak haten zijn meer dan de hairen mijnes hoofds. — Dat ik niet geroofd hebbe moet ik wedergeven. — De ijver uwes huizes heeft mij verteerd, en de ſmaadheden dergenen die u ſmaden zijn op mij gevallen.* (1). — *Zij hebben mij galle tot mijne ſpijze gegeven, en in mijnen dorst hebben zij mij edik te drinken gegeven* (2)? Is niet van Hem geſchreven bij Jeſaia: *Ik geve mijnen rug dengenen die mij ſlaan, en mijne wangen dengenen die mij 't hair uitplukken: mijn aangezicht verberg ik niet voor ſmaadheden en ſpeekſel* (3)? En bij Zacharia (4): *Zij zullen zien, wien zij doorſtoken hebben!* En in die moederprofecy in het Paradijs onmiddelijk na den val: *Het Zaad der vrouwe zal u*, (o Satan!) *den kop vermorſelen, en gij zult het de verſenen vermorſelen* (Gen. III. v. 15)?

Dat lijden dan van den grooten Verloſſer en Slangvertreder, tot heerlijkheid en overwinning en herovering van eene door Adam verzondigde heerſchappij; dat lijden, die vernedering, die dood, verkondigen ons, door heel de Schrift heen, niet ſlechts prophecyen *in woorden* vervat, maar ook in ſchaduwen en voorbeelden van offerhanden, van Priesters, van geheiligde menſchen, geheiligde ampten, bijzondere teekenen. Zoo is de koperen ſlang een opgericht teeken in de woestijn, aanduidende, dat *alzoo de Zoon des menſchen moest verhoogd worden*, op dat, gelijk de aanſchouwing van het teeken den ſlangenbeet genas, even waarachtig het geloovig zien op den beteekenden Verloſſer genezing van de zonde te weeg brachte (5). Zoo ſtrekt ons die zoon Abrahams, hem naar de belofte geboren, Iſaac, tot een voorbeeld van dien grooten Gods- en Menſchenzoon Jeſus Christus, als hij daar henen gaat naar Moria, en zich het hout des brandoffers lijdzaam en gewillig laat opleggen, vragende alleen ééne vrage, door dat zoo veel beteekenend antwoord gevolgd: *God zal zich zelven een lam ten brandoffer voorzien, mijn zoon* (6); terwijl het denkbeeld van *plaatsbekleeding* onmiddelijk daarnevens zich ontwikkelt in de offerande van den ram *in ſtede* des jongelings (7). Zoo was ieder Hoogepriester in Israël een voorbeeld van dien eenigen en eeuwigen *Hoogepriester* Jeſus Christus, als zij jaarlijks *niet zonder bloed* ingingen in het heilige der heiligen, verzoening doende over de zonden hunnes volks (8). Zoo was het ieder brand- en ſlacht- en zoenoffer op den altaar, waarvan het bloed, of de algeheele verbranding, getuigde van die ontzachelijke waarheden: dat *zonder bloedſtorting geene vergeving geſchiedt* (1); en dat Hij, die alleen de waarachtige en eeuwige verzoening kon aanbrengen, zich daartoe *geheel en al*, met geest en ziel en lichaam, zoude heiligen. Zoo, in het bijzonder dat offer van twee lammeren, één des morgens, en één *tusſchen de twee avonden* dagelijksch; en op den Sabbath het dubbel (2). Zoo eindelijk, allerbijzonderst, dat jaarlijkſche Paaschlam-offer, of Paſcha, waarvan de beteekenis, in verband met het daar op volgende *Feest der ongezuurde brooden*, bij den Apostel Paulus de gantſche verborgenheid van des zondaars verloſſing en heiliging omvat, als hij zegt (3): *Zuivert uit den ouden zuurdeesſem, opdat gij een nieuw deeg moogt zijn; want ook ons Paſcha is voor ons geſlacht*, CHRISTUS: *zoo laat ons dan feest houden niet in den ouden zuurdeesſem, noch in den zuurdeesſem der kwaadheid en der boosheid, maar in de ongezuurde brooden der oprechtheid en der waarheid.* Want gelijk het *Paſcha* van Israël zijnen naam had van het *voorbijgaan* (4) en ſparen der met het bloed des Paaschlams beſtrekene deuren der Israëlieten, als God gerichten oefende over Egyptes eerstgeborenen; zoo wordt ook een iegelijk die beſprengd is met het bloed van Jezus Christus door het geloof, voorbijgegaan en geſpaard van den *toekomenden toorn* (5), als God gerichten zal oefenen aan geheel deze wereld, die in het booze ligt. CHRISTUS is dat vlekkelooze, dat volkomene, dat aan het kruis geſlachte, onder de hitte des toorns Gods tegen *onze* zonden als doorblakerde Lam (6), van hetwelk evenwel *geen been mocht verbroken worden* (7). Van daar die naam, bij Johannes in zijn Evangelie en in het boek zijner Openbaring, niet ſlechts bij wege van gelijkenis (als bij de andere Evangelisten en Apostelen), maar als *titel* van konink- hoogepriesterlijke heerlijkheid aan Jeſus geëigend: *het* LAM! In zijn *Evangelie* (het is een gewichtige ſleutel voor geheel deszelfs verſtand en verband!) ſtaat deze titel in de innigſte zamenſtemming met geheel het ſtandpunt, waaruit dat vierde en laatſte der Evangeliën geſchreven is: het Israëlitiſche Paaschfeest namelijk, op het welk Jeſus Christus, het waarachtige Paſcha, verhoogd werd aan het kruis. *Ziet het Lam Gods!* getuigt in den beginne bij Johannes den Euangelist en Apostel, Johannes de Voorlooper, van beider Meester, Goël, en Heer! In de prophetiſche gezichten der *Openbaring* draagt CHRISTUS naauwlijks een anderen naam (8). In zijne heerlijkheid in het midden der triumfeerende kerk in den hemel wordt Hij aanſchouwd (9) als *het Lam, dat geſlacht is, hebbende zeven oogen en zeven hoornen* (alwetendheid en almacht). Voor het *Lam* val-

(1) Joh. II. v. 17. Rom XV. v. 3. (2) Matth. XXVII. v. 34 en 48.
(3) Jes. L. v. 5 en 6. Marc. XIV. v. 65. en XV. v. 19.
(4) Hoofdſt. XII. v. 10. verg. Joh, XIX. v. 37. Openb. I. v. 7.
(5) Joh. III. v. 14, 15. (6) Gen. XXII. v, 6—8.
(7) Ald. v. 13.
(8) Heb. IX. v. 7. en VII. v. 26 en 27.

(1) Heb. IX. v. 22. (2) Num. XXVIII. v. 3 en 9.
(3) 1 Cor. V. v. 7 en 8.
(4) Het Hebreeuwsch woord פסח beteekent dit.
(5) 1 Theſſ. I. v. 10. (6) Exod. XII. v. 5, 9.
(7) Ald. v. 46, verg. met Joh. XIX. v. 36, alwaar op de plaats van Exodus en het voorbeeldend Paaschlam gezien wordt, al is ook de aanhaling onmiddelijk uit Ps. XXXIV. v. 21 geſchied. Te recht zegt in het laatſte geval BENGEL: *Psalmus Moſen, Johannes Psalmum, nec non Moſen reſpicit.*
(8) *Ἀρνίον, een Lammeken*, ten klaarſten blijk dat hier overal op het *Paaschlam* gezien wordt.
(9) Openb. V. v. 6.

len de vier Dieren en de vierentwintig Ouderlingen aanbiddend neder, en alle ſchepſel in het heelal bewijst de hoogſte eere gemeenſchaplijk *aan Hem die op den troon zit, en aan het Lam* (1). Het *Lam* opent de zegelen van het Boek der toekomst, der oordeelen, en der herovering van de koninkrijken der wereld (2). Voor *den toorn des Lams*, als voor *het aangezicht des genen die op den troon zit*, vlieden koningen en onderdanen, grooten en kleinen, naar de ſpelonken en naar de ſteenrotzen, op den dag zijner toekomst (3). Die daarentegen uit *de groote verdrukking* met de palmtakken der overwinning voor den troon der heerlijkheid verſchijnen, die hebben hunne *lange kleederen gewasſchen, en wit gemaakt in het bloed des Lams*; het *Lam* is het, die hen *weiden zal en hun een leidsman zijn tot de levende fonteinen der wateren* (4). Het *Lam* is het, die *op den berg Sions ſtaat*, in het midden der verzegelden zijns Vaders; en deze *volgen het Lam, waar het ook henen gaat* (5). Tegen het *Lam* zullen eens de machtigen der aarde, *onder het Beest uit den afgrond vergaderd*, krijg voeren; en *het Lam zal ze overwinnen, want Hij is een Heere der Heeren, en een Koning der Koningen* (6). Het feest der feesten voor hemel en aarde zal zijn het *Avondmaal van de Bruiloft des Lams*, (zijne Bruid is die Gemeente, die Hij gekocht heeft met zijn bloed); en *zalig zijn ze, die tot hetzelve geroepen zijn* (7)! Ja, zalig zijt gij, o mijne ziele! moogt ook gij geroepen zijn, om door de genade van een gekruiſigden Heiland gemeenſchap te hebben met *die groote ſchare, die niemand tellen kan; die daar ſtaan voor den troon, en voor het Lam; en met groote ſtemme uitroepen: De zaligheid zij onzen God, die op den troon zit, en den Lamme* (8). Amen!

AANHANGSEL OVER PSALM XXII. v. 17.

Zoo ergens, dan blijkt wel in de betwijfeling van den prophetiſchen inhoud van *dezen* Mesſiatiſchen Pſalm de onbeſtaanbaarheid van dat rampzalige *accommodatie*-ſtelſel, of in het geheel de ongerijmdheid, om dergelijke plaatſen, als, onder vele anderen, het: *zij hebben mijne handen en mijne voeten doorgraven* (1), van eenigen anderen Lijder, dan Jeſus Christus, te willen verſtaan. Doch de neologie heeft de vervulling dezer prophecy ook van een anderen kant trachten te ontzenuwen, als of het namelijk niet bewijsbaar ware, dat ook *de voeten* des gezegenden Heilands aan het kruis zouden zijn doorboord of doornageld geweest. Wij zullen dit hier ter plaatſe niet op algemeen oudheidkundige gronden bewijzen; maar liever alleenlijk uit het getuigenis zelve der Heilige Schrift. Jeſus na zijne opſtanding overtuigt de vergaderde discipelen (bij Lucas Hoofdſt. XXIV. v. 39) van de wezenlijkheid zijner lichaamlijke tegenwoordigheid, zeggende: *Tast mij aan; een geest heeft geen vleesch en beenen, gelijk gij ziet dat ik hebbe*; en van zijne perſoonlijke zelfheid (*identiteit*), door deze woorden: *Ziet mijne handen en mijne voeten; want ik ben het zelf.* De kracht van dit bewijs toch beſtond in de teekenen der doornageling, die dus hier aan de handen en aan de voeten des verrezenen Heilands gelijkelijk worden toegekend.

Men onderſtelt algemeen, doch zeer ten onrechte, dat bij Johannes evenwel, in de vermelding van 's Heeren lidteekenen na zijne opſtanding (Joh. XX. v. 25 en 27), die der doorboring van de *voeten* ontbreekt. Al ware dit zoo, het zoude tegen het getuigenis van Lucas niets bewijzen; want hoe dikwijls verzwijgt niet de latere Evangelist, wat door een vroegeren voldoende is te boek geſteld! Lucas kon van de wonde der zijde, Johannes daarentegen van die der voeten zwijgen, zonder in het minst de een den ander tegen te ſpreken. Doch bij naauwkeuriger onderzoek blijkt het, dat Thomas ter aangehaalde plaats (v. 25), en de Heere zelve (v. 27), wel degelijk van de doorboring ook *der voeten* gewag maakt, doch op eene zeer eigenaartige en bijzondere, met de gelegenheid alleroverееnſtemmendſte wijze. Tweemalen toch wordt in ieder der genoemde verzen van *het teeken der nagelen* geſproken. Men betrekt dit zonder onderſcheid tot de wonden *der handen*. Kwalijk onzes inziens! Veel eenvoudiger, zoo wel als eigenaartiger, en in Thomas mond gepaster en eerbiediger, is het dus op te vatten: *Indien ik in zijne handen niet* ZIE *het teeken der nagelen, en mijnen vinger en ſteke in het teeken der nagelen* (dit laatſte nu van de *voeten* te verſtaan) enz. Thomas namelijk, te midden van zijne ongeloovigheid, altijd de tederheid en den eerbied van een Christus liefhebbend hart behoudende, wenscht niet, eerst het teeken in de handen te *zien*, en dan, tot des te meerder zekerheid, in *datzelfde* lidteeken den vinger te ſteken; neen! maar hij verlangt te gelijk met zijne *oogen* zich te overtuigen van de wonde in de *handen*; met zijnen *vinger* van die in eenen der *voeten*; met de *hand* van die in de *zijde*. En dit alles (deze opmerking is misſchien voor geheel de toedracht der zaak niet onbelangrijk) kon door den twijfelenden, maar toch altijd eerbiedigen discipel geſchieden in die houding van ootmoed en ontzag, die hem zoozeer voegde, en aan zijn harte dierbaar was. En hiermede ſtemt wederom overeen het woord des Heeren (v. 27): *Brengt uwen vinger* HIER (wijzende niet met de ééne hand op de andere, maar op eenen der doorboorde *voeten*); *en* ZIET *mijne handen, en brengt uwe hand en ſteekt ze in mijne zijde, en weest niet ongeloovig, maar geloovig!* waarop dan dat heerlijke antwoord van den overtuigden discipel volgt, dat het geloof zoo gaarne met hem tot Jeſus Christus aanbiddende richt: *mijn Heer, en mijn God!*

---

(1) Openb. V. v. 8—14.
(2) Openb. VI. v. 1 en volg.
(3) Openb. VI. v. 15—17.
(4) Openb. VII. v. 14 en 17.
(5) Openb. XIV. v. 1 en 4.
(6) Openb. XVII. v. 14.
(7) Openb. XX. v. 9. XX. v. 9.
(8) Openb. VII. v. 9 en 10.

(1) De deugdelijkheid dezer het zij lezing of vertaling, zie men gehandhaafd bij VITRINGA, *Obſerv. Sacr.* Lib. I. cap. 2. §. 3. et sqq. niet alleen, maar zelfs bij den althands niet met het oude vooringenomenen GESENIUS *in Lexico*, v. כור; en anderen.

OVER DEN GODSDIENSTIGEN TOESTAND VAN ENGELAND.

(Vervolg en ſlot van bl. 124.)

De gemeenſchap van godsdienſtige gevoelens had tusſchen de rechtzinnige Disſenters en de leeraars der landskerk, die thans de ware evangelieleer in ſtede van bloot zedekundige lesſen predikten, eene meerdere onderlinge toegenegenheid doen ontſtaan dan te voren had plaats gehad; en van nu af ontvingen de laatstgenoemden de benaming van *Evangelischen.* Zij werden met ongunst, en dikwijls zelf met vervolging bejegend door degenen, die aan het hoofd der kerk ſtonden, welke hen niet zelden aanmerkten als een ſoort van ſectarisſen, en hen daardoor in eenen toeſtand niet veel verſchillende van dien hunner broederen onder de Disſenters brachten. Deze toenadering werd weldra zichtbaar in het ontſtaan van een aantal van godsdienſtige genootſchappen die tegen het einde der vorige of het begin der tegenwoordige eeuw geformeerd werden, namelijk het *Traktaatgenootſchap*, het *Londenſche Zendelinggenootſchap*, en het *Bijbelgenootschap*, welke alle onder een gemengd beſtuur van leden der landskerk en van Disſenters ſtonden. Doch de ondervinding heeft, dunkt ons, hedendaags perſonen van alle gezindheden in Engeland overtuigd, dat overal, waar het voorwerp der vereeniging niet allereenvoudigst is, het werk veel beter door elke gezindte afzonderlijk wordt gedreven. Door deze overtuiging werd dan ook het *Episcopale Zendelinggenootschap*, eenigen tijd later ontſtaan, tot ſtand gebracht, hetwelk uitſluitend wordt beſtuurd door leden van 's lands openbare kerk. Het *Genootschap tot bevordering des Christendoms onder de Joden*, nog later opgericht, ſtond in het begin onder gemeene beſtiering van leden der landskerk en van Disſenters; doch nadat het zoowel door tweeſpalt onder deszelfs leden, als door nog andere oorzaken, op den rand van zijn ondergang gebracht was, werd het op nieuw geordend, en onder het uitſluitend beſtuur van Episcopaalkerkelijken geplaatst.

Ook de Wesleyaanſche Methodisten droegen aanmerkelijk bij tot het Zendelingswerk door de oprichting van een uitgebreid genootſchap, bijna alleen uit leden van die gezindheid gevormd, en hetwelk zijne beſtuurders en arbeiders uit zijn eigen kerkgezindte kiest.

Bij het vermelden der oorzaken, welke tot de algemeene herleving en belijdenis des Christendoms in Engeland geleid hebben, zou het niet billijk zijn, geheel niet te ſpreken over de verſpreiding van het godsdienſtig onderwijs door het ſtichten van openbare en zondagsſcholen. Het is hier de plaats niet om breed uit te weiden over het gewichtige onderwerp van de opvoeding der lagere ſtanden; maar wij mogen aanmerken dat de laatste ſoort zich aanbeveelt door bijzondere eenvoudigheid van aanleg, daar godsdienſtig onderwijs het eenig voorwerp derzelve is, en de bijbel en catechismus haar eenigſte ſchoolboeken uitmaken, terwijl de onderwijzers, eenige weinige gevallen uitgezonderd, er geheel vrijwillig op werkzaam zijn. Bijkans elke Disſentersgezindte, en zeer vele Episcopale kerken hebben hare afzonderlijke zondagsſcholen; en men mag vastſtellen dat thans ongeveer 800,000 kinderen op deze ſcholen wekelijks onderwijs ontvangen. Eene inrichting die wij wegens hare onbeſmetheid met de dwalingen die eigen zijn aan den aanleg der meeste ſcholen voor de mindere ſtanden, in onze tijden geſticht, ook gaarne in Nederland zagen overgenomen.

De toeſtand der godsdienst in het begin der tegenwoordige Eeuw ging blijkbaar vooruit: het aantal van leeraars die de waarheid verkondigden, groeide gedurig aan vooral in de landskerk, de ſpringvloed van ongeloovige en alles omkeerende begrippen, die, van Frankrijk uitgegaan, zich wijd en breed over het vaste land had verſpreid, en Engeland bedreigde, werd onder den zegen Gods, door een ſtandvastig en krachtig Ministerie geſtuit, en de kreet van oproer en omwentelingszucht, als zij zich begon te verheffen, werd ſpoedig verſmoord door de ſtem van een volk, vereenigd in eene ſtoute worſteling tegen den overweldiger, die hare vrijheden, ja haar beſtaan zelf bedreigde.

Gunſtiger nog waren de uitzichten, welke zich in 1814 voordeden. Bij het einde des langdurigen oorlogs zag het volk zich tot eene gezegende rust herſteld. De godsdienſtige genootſchappen, die door den oorlog in hunne werkzaamheden waren belemmerd geworden, zagen zich thans weder een ruim veld geopend, en de krachten der natie, vroeger aan eenen ſtrijd beſteed die hare uiterſte inſpanning vorderde, konden nu in nieuwe richtingen worden aangewend. Het kon niet anders of die genootſchappen moesten hieruit aanwinst nemen: de leden der Staatskerk en de Disſenters wedijverden zamen in het bevorderen hunner ontwerpen, ook van den predikſtoel, en op de openlijke jaarfeesten waren er aanzienlijken en ſtaatslieden genoeg die deze inrichtingen openlijk voorſtonden en verdedigden. Een belijden van godsdienſtige beginſelen, mits maar niet te ſtreng, werd *mode*, duizenden kwamen op deze bijeenkomſten zamen, en wanneer (gelijk later meermalen gebeurde) iemand het ondernam aan te merken, dat de wereld niet door genootſchappen zou bekeerd worden, zoo werd zijne eenzame ſtem geſmoord door de juichſtemmen van geheele ſcharen; door lof-redevoeringen, wier inhoud hierop neder kwam: Geeft ons meer geld: laat ons meer bijbels, meer tractaatjes verſpreiden, meer zendelingen uitzenden; en de wereld zal zich allengs heel en al laten bekeeren!

Men verſta ons niet verkeerdelijk: wij willen de werkzaamheden dezer genootſchappen niet miskennen. Zij werden door godvruchtige mannen gevoerd, en kwamen uit een heilig beginſel voort; veel goeds hebben zij uitgewerkt, en zij doen voorzeker nog veel nut. Een gewichtig werk van God werd door die genootſchappen tot ſtand gebracht. De bijbel werd ſchier in alle bekende talen verſpreid, levende boden des heils werden tot de verſte ſtreken der wereld gezonden, en menigten van zielen werden in waarheid bekeerd tot den levenden God. Het goede op deze wijze bewerkt, ligt elk voor oogen, en kan niet ontkend worden. Doch zoo openbaar zijn niet de nadeelen die er uit zijn voortgeſproten,

en alleen het vervolg van tijd kon die ontdekken. Tot die nadeelen behoort onder anderen naar ons gevoelen, vooreerst, dat hierdoor de nog niet zeer oude meening algemeen geworden is, dat de geheele wereld langzamerhand zal bekeerd worden vóór de wederkomst onzes Heeren in heerlijkheid, en wel alleen door de prediking der heilsleere en de verſpreiding van het woord Gods; eene meening die volſtrekt geen grond heeft in de Heilige Schrift, die den ſtaat des menschdoms bij de tweede komst onzes Heeren voorſtelt, als gelijkende naar dien der eerſte wereld toen Noach in de arke ging, of van Sodom, toen de Heere vuur en zwavel uit den hemel op die vijf ſteden deed regenen. Hierbij voegde zich een onmatig vertrouwen op den weg der middelen, eene onmatige bezorgdheid om die geheele machinerie te vergrooten, en eene neiging om de mate van gunſtig gevolg zoo uit te rekenen, alsof die in eene rekenkunſtige evenredigheid ſtond tot het geld en het aantal van uitgezondenen, die er bij gebezigd werden, met voorbijzien, hoe dikwijls in den weg des Heeren de minstbeduidende middelen het meest in de gevolgen gezegend werden.

Een ander nadeel met de genootſchappen verbonden, was het gemak waarmede men zich een voorkomen van godsdienst kon geven. Het voorſtaan dier vereenigingen, of het deelnemen aan haar beſtuur, werd een geleibrief waarmede men de behoudenis meende te winnen. De ſcheidsmuur van kerk en wereld werd hierdoor afgebroken, en eene menigte menſchen, begeerig om zooveel van de wereld als mogelijk is met de belijdenis van Christus te verbinden, werden als geloovigen erkend, hoezeer de waarheid en de kracht der godzaligheid hun in leer en wandel tegenſtond; waarbij nog kwam het verlangen om zich van den invloed van rijke en vermogende mannen te verzekeren, aan wie men wel wist dat zekere leerſtukken niet welbehagelijk waren; weshalve men de waarheid begon zóó voor te ſtellen, als men kon vermoeden dat hunne ooren minder zoude kwetſen.

De toenadering van den geestelijken ſtand in de nationale kerk tot de Disſenters had evenzeer hare eigenaardige nadeelen. Hieraan mag mede die afneming van de zuiverheid der leer worden toegeſchreven, welke ſints dezen tijd onder de Evangeliſche kerkelijken begon gemeen te worden, en meer nog de vermindering van ijver voor het protestantisme en van gehechtheid aan eene nationale kerk, welke men welhaast zag doordringen. Sedert won ook het meer of min gewijzigde denkbeeld veld, waarin men het volk als de bron van het hoog gezag beſchouwde; een denkbeeld dat niet mag bevreemden onder de Disſenters, die het van hunne puriteinſche voorgangers ontleend hadden, maar hetgeen in de landskerk van ongelijk jonger dagteekening is.

Nog andere redenen hebben aanleiding tot verval van ware godsvrucht onder de Disſenters gegeven. Een toenemende voorſpoed en langdurig vrijblijven van vervolging hadden onder hen die begeerte naar wereldsch aanzien, dat verlangen naar invloed in den ſtaat doen geboren worden, waarvan zij zelve de landskerk beſchuldigden. Eenigen der meer vermogenden in hun midden hadden Ariaanſche en Sociniaanſche gevoelens omhelsd; ofſchoon ſlechts weinigen in getal, waren dezen door hun ſtand en hunne talenten van grooten invloed, en werden door de rechtzinnige Disſenters openlijk als hunne *eerwaarde broeders* erkend. Onderling vereenigden zich nu deze alle in genootſchappen *tot handhaving van godsdienstige vrijheid*, en zoo was het, dat de op het ſtuk der drieëénheid volkomen rechtgevoelende leeraars met Socinianen zamenkwamen, als alle te zamen *dienaars des evangelies;* in deze hoedanigheid alleen vrijheid hebbende om aan den koning adresſen of requesten aan te bieden.

Het is waar dat al de Disſenters zich geenszins lieten verleiden om zoo verre te gaan, maar gelijk ſteeds in tijden van algemeene ſpanning de hevigſte en zedelooste drijvers den grootſten invloed verkrijgen, zoo was het ook hier; vrome, beſcheidene mannen trokken zich uit den ſtrijd terug, en werden zooverre gebracht, dat zij zich onderwierpen, of met oogluiking beſchouwden hetgeen zij niet konden goedkeuren.

Intusſchen was een andere reeks van mannen opgeſtaan, beſtemd om eene waarheid in haar waren rijkdom aan het licht te brengen, welke bijkans ſedert de eerſte tijden des Christendoms in vergetelheid had gelegen; maar van den Heiligen Geest ſcheen bewaard te zijn als het bijzonder wapen, met hetwelk de dwalingen dezer laatſte tijden moeten aangetast worden: wij bedoelen de leer van den perſoonlijke wederkomst des Heeren vóór zijn duizendjarig koningrijk ten zelfden tijde met de eerſte opſtanding der dooden. Dit onderwerp werd het eerst behandeld door den Eerw. Heer L. Way, in eene reeks van brieven, uitgegeven in een tijdſchrift omſtreeks het jaar 1819. Hetzelfde onderwerp werd welhaast opgenomen door een of twee kerkleeraars van groote talenten en godzaligheid, en met grooten ijver door hun verdedigd van den leerſtoel en in openbare bijeenkomſten; en ſchoon het te meermalen met minachting bejegend of belachelijk gemaakt, in plaats van met bewijsredenen onderzocht werd, zij gingen voort die weinig aangenomen waarheid aan te dringen, tot dat de overtuiging zich van den wederſtrevenden hoorder bemeesterde; en hoewel ſommigen der voornaamſte voorſtanders dezer leer in dwalingen en uitſporigheden vervallen zijn, zoo wint toch de zaak in belangſtelling tot op heden toe dagelijks meer aan, vooral onder de Episcopaalſche geestelijkheid en gemeenten, die minder zijn medegeſleept door den geest van liberalisme dan de Disſenters, en over het algemeen de waarheden van het Evangelie met meerder beſtemdheid en vastheid, zoowel als ook in betrekking tot de protestantſche ſtaatsinſtellingen handhaven.

Met dit alles vreezen wij, dat over het geheel de uiterlijke godsdienſtigheid wel is toegenomen, maar de geestelijke werking der waarheid, en vooral de echte hervormde belijdenis in de laatſte twintig jaren is verminderd. Het voorbeeld van het vaste land heeft hiertoe zeker veel bijgedragen. »Zie op Duitschland," zeiden de liberalen in Engeland: »zie hoe daar catholieken en

protestanten, door gelijkſtelling van godsdienstrecht, vreedzaam overeenkomen!" vergetende daarbij te herinneren dat de vereeniging bloot uiterlijk was, dat menſchen gewoonlijk niet twisten zoo lang zij ſlapen, en dat er ſtrijd gevonden wordt, waar opwekking plaats heeft. Zij wezen hunne landgenooten op de Nederlanden, waar de protestantſche Hollander en de catholieke Belgiër zamen in vrede en eendracht leefden, onder gelijkheid van openbare rechten; maar zij wisten niet, of wilden niet weten, dat onder deze ſchijnbare eenſtemmigheid reeds de zaden van toekomſtigen tweeſpalt geſtrooid waren, die op eenen niet grooten afſtand van tijd vruchten van omkeering en ſtaatsſcheuring ſtonden te doen rijpen. Voor Engeland was welhaast de gelegenheid daar, om dit voorbeeld van deszelfs naburen op het vaste land na te volgen; en het liet hetzelve niet onbetracht voorbijgaan. De herroeping der wet door welke Disſenters van het beheer van openbare zaken werden geweerd, vond in de beide huizen des Parlements weinig afdoenden wederſtand, en ging door, zonder bij de Natie kennelijk te worden afgekeurd. Doch dit was nog ſlechts het voorſpel van een vrij wat gewichtiger maatregel. De zoogenaamde catholieke emancipatie, ſchoon reeds dikwijls gedurende deze eeuw voorgedragen, was even dikwijls teruggewezen, deels door de perſoonlijke ſtandvastigheid van den Koning, deels door den krachtdadigen wederſtand der Natie. Eindelijk werd zij voorgeſteld als een regeringsmaatregel door dezelfde Ministers die haar tot dus ver altoos hadden tegengeſtaan; en wie zou haar nu hebben teruggehouden? Zeker niet de politieke protestanten: bij hun ſtond zij op eens hoog in gunst; niet de hoogkerkelijke partij: deze volgde meestal het voetſpoor harer ſtaatkundige leiders, en de rest was te klein in aantal en had te weinig invloed op de meerderheid des volks, om een vruchtbaren wederſtand te bewerkſtelligen; niet de Evangeliſche partij, want velen harer leiders hadden zooveel van de begrippen van het liberalismus overgenomen, dat zij over het geheel der maatregel gunſtig waren; en het overig gedeelte, door hunne broederen verlaten, was buiten ſtaat om iets van belang tegen den voortgang der zaak te ondernemen; eindelijk niet de Disſenters, want deze waren met zeer weinig uitzonderingen de groote voorſprekers van dezelve. Zoo werd dan de maatregel doorgezet, en Engeland hield op eene *heerſchend protestantſche Natie* te zijn.

Dus gingen de zaken voort tot 1830, dat gewichtige jaar, beſtemd om in den zedelijken en ſtaatstoeſtand van zoovele Europeſche landen veranderingen te wege te brengen, waarvan men waarſchijnlijk thans nog eerst de beginſelen aanſchouwd heeft. Engeland, offchoon niet meer in den eigenlijken zin eene protestantſche natie, was ten minſte een christenvolk; en, zoo deszelfs ſtaatsontwikkeling eene toenadering tot het liberalisme ondergaan had, nog was het geen revolutionaire ſtaat, toen de *glorieuſe Revolutie* van Julij in Parijs werd bewerkt, en ongelukkig bijna ten zelfde tijde de dood van George IV inviel. Duidelijk merkbaar was de invloed van de eerstgemelde gebeurtenis. In den eerſten oogenblik verblijdden zich alle partijen, Tories en Whigs, Episcopalen en Disſenters, in dezelve, offchoon uit verſchillende beweeggronden; een tory–bewind haastte zich het nieuwe franſche ſtelſel te erkennen; en offchoon de meer bedaarde en nadenkende klasſe welhaast van deze eerſte opgewondenheid terug kwam en de zaak uit een juister oogpunt begon te beſchouwen, de invloed op het Engelſche volk was echter ontzettend, en bleek in de verkiezingen, die kort daarop bij gelegenheid van de troonbeſtijging van den nieuwen Monarch in Engeland moesten plaats hebben, zoowel als bij andere voorvallen. Wezenlijke of vermeende misbruiken, die eeuwen lang dragelijk geſchenen hadden, werden nu voor ondragelijk verklaard: een reformparlement werd verkozen, een reformministerie kwam in het bewind. Op de politieke gebeurtenisſen die hieraan volgden is het niet noodig terug te komen: elk kent die genoegzaam; maar de uitkomst van de tegenwoordige worſtelingen is alleen aan Hem bekend, in wiens hand de tijden en de gelegenheden zijn.

Hoe duister ook de uitzichten voor de kerk en het volk van Engeland mogen zijn (en wij ontveinzen die donkerheid geenszins), er zijn echter nog gronden van hoop. De godsdienſtige en burgerlijke inſtellingen van Engeland zijn te diep geworteld, om door het oproer achter ſtraatſchanſen te worden omgekeerd, of door »drie groote revolutie dagen" vernield. Zoo Engelands Conſtitutie valt, het moet dan zijn door eene daad van zelfsmoord. Niet door geweld van buiten, maar alleen door inwendig verraad kan dit geſchieden; en offchoon wij niet op ons nemen te voorzeggen dat het geenszins geſchieden zal; onze hoop blijft gevestigd, niet op behoudende Whigs of behoudende Tories, niet op politieke Protestanten van eenige partij; maar de grond onzer hoop is, dat wij het weten: er is nog in Engeland een groot aantal menſchen die den Heere vreezen, die worſtelende zijn met God in de gebeden voor het behoud van hun Vaderland, en die, offchoon weinig opgemerkt te midden van de woeling der ſtrijdende partijen, nog een groot, offchoon veel verdeeld lichaam uitmaken. Er zijn zelfs in de laatſte jaren meer en meer geloovigen openbaar geworden, die getuigd hebben en blijven getuigen tegen den geest der Eeuw, met toenemende kracht. Wel heeft tot nog toe oneenigheid hunne pogingen verlamd; maar wij vertrouwen, dat wanneer de ſtrijd toeneemt, meerder licht, en een grooter mate der onderlinge liefde hun van den Heer der kerke zal geſchonken worden, en dat hun getal zal aangroeien door zoovelen, die zich tot heden toe buiten de kampplaats hebben gehouden. Wij verheugen ons, dat zelfs onder de Disſenters velen die zich vroeger door den geest van het Liberalismus hebben laten medeſlepen, in deze dagen zelve, waarin wij dit ſchrijven, openbare blijken hebben gegeven dat de liefde van Christus de partijzucht overwint. Wanneer de ſtrijd meer bepaaldelijk een godsdienſtig karakter zal aannemen, zullen zij zonder twijfel aan de zijde des Heeren worden gevonden. En dat dit weldra het geval zal zijn, hiervan

overtuigen ons beide de teekenen der tijden en het getuigenis van het woord van God.

Weldra zal deze ſtrijd ophouden eene worſteling te zijn om vermeerdering van macht bij deze of bij gene partij, en een ſtrijd worden tusſchen Christus en den Antichrist, den Heere uit den hemel en den mensch der zonde. Menſchen mogen door eene bedriegelijke theorie trachten om ſtaatkunde en godsdienst van elkander te ſcheiden: in het woord van God zijn beide ſteeds vereenigd. Hij die het Hoofd is der kerke, is ook de Koning der koningen. Mochten vorſten en volken, zoowel die van Engeland als van het vaste land, aleer het te laat is, luisteren naar de ſtemme die daar ſpreekt in den tweeden Pſalm: *Nu dan, gij Koningen handelt verſtandelijk: laat u tuchtigen, gij Richters der aarde. Dient den Heere met vreeze, en verheugt u met beving. Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op den weg vergaat, wanneer zijn toorn maar een weinig zoude ontbranden. Welgelukzalig zijn allen die op hem betrouwen!"*

Wij werden door de belangrijke mededeeling van eenen Engelſchen vriend in ſtaat geſteld, dit ſtuk over Engeland te plaatſen. Gezegend en verblijdend is ons de geheele zamenſtemming derzelve met de beginſelen en beſchouwingswijze van dit blad. Zij toont, dat waar Gods Geest de zielen verbindt in Christus onzen grooten God en Zaligmaker en in zijn woord, geen verſchil van landen verſchil van geloof te weeg brengt. Heugelijk en aandoenlijk is ons vooral dit bewijs, niet van *invloed* der Engelſche kerk op de Nederlandſche, maar van innige gemeenſchap der geloovige leden van beide. Meer en meer verbinde ons de Heer in éénen geest, in één geloof, in één gebed; en van uit alle landen worde, meest bij de naderende komſte des Bruidegoms, die eenſtemmige bede: *Uw naam worde geheiligd, uw koningrijk kome,* tot Hem opgezonden, wiens in eeuwigheid is *koningrijk, kracht en heerlijkheid!*

DAVIDS LAATSTE WOORDEN.

Gij, wien ter eer der heilge galmen
Van Isrel ſtegen naar omhoog;
Wiens profetie in Davids Pſalmen
Weêrklonk door Salems tempelboog;
Mesſias, hoop der voorgeſlachten,
Wiens lang beloofde zaligheid,
't Rechtvaardig Godsvolk toebereid,
Hun hart geloovig bleef verwachten!

Hoe heerlijk klonk, gezalfde Koning
Van 't eeuwigdurend vreêgebied,
Die toon uit Davids vorſtenwoning,
Waarmeê hij juichend de aard verliet:
Hoe ſchoon was 't Jesſes ſpruit te hooren,
Voorſpellend van zijn grooten Zoon,
Wien hooger, dan de leeuwen-troon
Van SALOMO, was toebeſchoren!

»De Geest des Heeren heeft geſproken"
(Dus zong de Ziender:) »door mijn' mond,
»In hooge galmen uitgebroken,
»Van 't eeuwig heil- en vreêverbond!
»Ziedaar, wat ſteeds mijn ziel verheugde,
»Mijn uitzicht in de ſtervensuur';
»Hoe lang 't verwijl des tijds nog duur,
»Mijn éénigstdierbre lust en vreugde!"

»De Rotsſteen Isrels deed mij hooren,
»Wat glans, wat eeuwge heerlijkheid
»Dien grooten Spruit is toebeſchoren,
»Wiens komst mijn hopend hart verbeidt:
»Daar zal een Heerſcher zijn op aarde,
»Rechtvaardig, 's Heeren Rijksgenoot,
»En boven al wat mensch is groot,
»Wien de Almacht al zijn gunſten ſpaarde."

»Als 't zonlicht, dat, onthuld van wolken,
»Verrijst aan 's hemels morgentrans,
»Zal voor 't ontwakend oog der volken
»Het ſchijnfel dagen van Zijn glans.
»Hij zal op 't aardrijk nederdalen
»Als regendropplen op het kruid,
»Waar halm en grasſcheut door ontſpruit
»En heerlijk prijkt in de ochtendſtralen!"

»Ach neen! *mijn* huis, gering van waarde',
»Is de oorſprong van dien Heerſcher niet,
»Wien God Zijn eigen Zoon verklaarde,
»Zijn troongenoot in 't hoog gebied!
»En toch — 'k gevoel het! — uit mijn lenden
»Kwam 't zaad, het heilrijk zaad hervoort,
»Dat éens in zulk een luister gloort
»Ter zaliging van 's aardrijks enden!"

»Dan zal 't verworpen kroost des boozen
»Als doornen branden in den gloed,
»Die 't heilloos rijk der goddeloozen
»Met eeuwge vlam verteeren moet!
»Want aan den grooten Slangvertreder
»Is 't eeuwig oordeel toebetrouwd,
»Opdat hij allen trots verneder',
»Die tegen 't Godsrijk zich verſtout."

o Roem, o glorie der Hebreeuwen,
Dus klonk de godſpraak uit uw mond
Van Silo's rijk aan 't eind der eeuwen,
En 't heil van godlijk vreêverbond!
Welzalig wien zich de oogen ſloten
Gerust in dat geloofsgezicht:
Hem zal geen ſterven, geen gericht
De ziel van 't kleed des heils ontblooten!

Hem zal de jongſte morgen dagen,
(De morgen der verrijzenis)
Als kind van 's Hoogſten welbehagen,
En wien zijn GOËL alles is.
Voleind ons, Heer! in die verbeiding,
Die uit uw heillicht oorſprong nam,
Tot op den dag der binnenleiding
Ter bruilofszaal van 't godlijk Lam!

Bericht.

De *Nederlandſche Stemmen* worden op nieuw voortgezet voor een halfjaar van Mei tot November, op denzelfden voet als tot hiertoe. De inteekeningen die op den 25sten April niet zullen ingetrokken zijn, worden beſchouwd als voor het Derde Deel verlengd.

TE AMSTERDAM, BIJ G. VAN PEURSEM, IN DE NIEUWE SPIEGELSTRAAT BIJ DE KERKSTRAAT.